

RYBÁROVÁ, Silvia: DEJINY, PAMÄŤ A OSOBNÝ PRÍBEH V SÚČASNEJ FRANCÚZSKEJ PRÓZE.

Bratislava: Veda, 2024. 467 s.

DOI: <https://doi.org/10.31577/slovlit.2025.72.3.11>

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-1386-6474>

Monografia Sylvie Rybárovej *Dejiny, pamäť a osobný príbeh v súčasnej francúzskej próze* prepája dve hľadiská: výskum konfigurácie histórie v literatúre vo všeobecnosti a tematizáciu udalostí druhej svetovej vojny, najmä holokaustu vo francúzskej literatúre. Vyše štyristostranová publikácia je rozdelená do štyroch hlavných častí (*Písanie o dejinách, Literárne stvárnenie dejín, Románové stvárnenie dejín v tvorbe Sylvie Germain, Čitateľská perspektíva dejinnej skúsenosti*), ktoré sa ďalej členia na podkapitoly. Od úvodnej teoreticko-historickej časti autorka postupuje k analýzam konkrétnych literárnych diel, aby sa v závere monografie venovala úlohe čitateľa v procese recepcie literárneho diela, osobitne jeho recepcii spoločenských tém či dejinných udalostí obsiahnutých v diele.

Výklad otvára problematika literárneho spracovania reálnych dejinných udalostí, pričom jedna z podkapitol sa venuje aj rozdielu medzi históriou a fikciou, respektíve významu využitia predstavivosti pri literárnom zachytení dejín. Nasledujúce dve časti sú postavené na práci s konkrétnymi literárnymi dielami, ktoré autorka zvolila podľa základného kritéria: príbehy časovo zodpovedajú historickému obdobiu druhej svetovej vojny a vo väčšine prípadov zachytávajú tému holokaustu. Zároveň ide o dostatočne rôznorodé diela, ktoré rovnakú dejinnú skúsenosť spracúvajú vždy iným, originálnym spôsobom.

Autorka rozlišuje príbehy priamych svedkov dejinných udalostí a príbehy o životných osudoch ľudí, ktoré sú sprostredkované

tretími osobami. Analyzuje diela zamerané na autentickú skúsenosť z koncentračného tábora (Jorge Semprún: *L'Écriture ou la Vie*, 1994; slovenské vydanie *Písať alebo žiť*, 1997), dopad holokaustu na preživších potomkov (Georges Perec: *W ou le Souvenir d'enfance*, 1975; české vydanie *W aneb Vzpomínka z dětství*, 2016), fiktívne zobrazenie nacistického režimu (Albert Camus: *La Peste*, 1947; slovenské vydanie *Mor*, 1992), pátranie po nejasnom osude židovského dievčaťa (Patrick Modiano: *Dora Bruder*, 1997; české vydanie *Dora Bruderová*, 2014), románové spracovanie dejinnej udalosti (Laurent Binet: *HHhH*, 2010; slovenské vydanie *HHhH*, 2010) a prenášanie zažitej traumy na nasledujúce generácie (Nancy Hustonová: *Lignes de faille*, 2006; české vydanie *Rodová znamení*, 2008).

Podstatnú časť monografie predstavuje rozbor vybraných diel francúzskej spisovateľky Sylvie Germainovej. Kým pri iných autoroch zvolila S. Rybárová vždy jedno dielo, v tomto prípade sa orientuje až na päť kníh z autorkinej bibliografie: *Le Livre des Nuits* (1984; české vydanie *Kniha noci*, 1997), *Nuit-d'Ambre* (1986; české vydanie *Jantarová noc*, 2005), *Chanson des mal-aimants* (2002; slovenské vydanie *Pieseň neláskavých*, 2005), *Magnus* (2005), *Petites scènes capitales* (2013; v monografii pod pracovným názvom *Najdôležitejšie scénky zo života*). S. Germainová pri písaní pracuje s motívom spirituality a intertextovosťou, ktoré podmieňujú výnimočnosť jej autorského štýlu, rovnako ako jedinečnosť literárneho spracovania dejín, konkrétne holokaustu.

Čitateľ sa po kontakte s dielami iných autorov, zameraných na rôzne aspekty vyrozprávané z rôznych pohľadov, posunie ku komplexným knihám S. Germainovej, ktoré jednotlivé aspekty prepájajú. Ako uvádza S. Rybárová, spisovateľka sa vo svojich dielach zaujíma predovšetkým o filozofickú a duchovnú reflexiu ľudského údely. Fiktívne príbehy zasadzujú do reálneho historiko-spoločenského kontextu spôsobom, až by sa mohlo zdať, že dejiny prebiehajú len v úadí príbehu. S. Germain však na základe zobrazovania vnútorného prežívania postáv, ktoré v rozprávaní dominuje, odkrýva dejinné udalosti a predstavuje zložité fungovanie pamäti i zložitý vzťah medzi dejinami a jednotlivcom (rozvádza otázky traumy, zabúdania, transgeneračného prenosu a identity).

Obsahovú mnohostrannosť monografie završuje štvrtá časť, v ktorej sa autorka orientuje na úlohu (a dôležitosť) čitateľa pri písaní a následnej recepcii literatúry o histórii. Ako hodnotí S. Rybárová, akt čítania je neoddeliteľný od aktu písania (strana 334). Vymenúva typy čitateľov a hodnotí, ako môže prístup čitateľa ovplyvniť jeho vnímanie literárneho diela, a ak dielo opisuje dejinné udalosti, následne aj vnímanie týchto udalostí v reálnom živote.

Publikácia prináša veľké množstvo relevantných informácií, poznatkov a detailných rozborov. Je výsledkom rozsiahleho výskumu a vyznačuje sa premyslenou koncepciou. Autorka v rámci celej monografie úspešne rozlišuje hlavné témy výskumu (dejiny, pamäť, osobný príbeh) a vďaka starostlivému spracovaniu každej z nich postupne buduje monografiu do jej komplexnej podoby. V publikácii sú stručne a výstižne vysvetlené aj rôzne literárnovedné pojmy (výber z nich tvorí desaťstranový glosár v závere knihy) a témy súvisiace s hlavným zameraním výskumu.

Osobitne treba vyzdvihnúť efektívne využitie poznámok pod čiarou. V hojnom počte prinášajú doplnujúce relevantné informácie k práve skúmanej problematike alebo odkazy a citácie z odbornej aj umeleckej literatúry,

ktoré prispievajú k lepšiemu porozumeniu jednotlivých argumentov a zistení. Ďalším typom sú poznámky uvádzajúce pôvodné (francúzske) znenie citátov použitých v hlavnom texte. Tieto textové segmenty by inak narúšali celistvú výkladovú líniu hlavného textu, no ako poznámky pod čiarou ho obohacujú a rozvíjajú.

Literárnovedný prínos monografie spočíva aj v zameraní na predstavenie žánru (literárneho) svedectva. Hoci tento žáner autorka na základe dostupných informácií definuje ako žáner s málo vymedzenými hranicami, upozorňuje na jeho dlhoročnú prítomnosť v literatúre a objasňuje jeho podstatné atribúty. Skúma napríklad druhy svedectva rozlišované podľa typu svedkov, ktorí ho prinášajú, alebo štyri funkcie svedectva. Tie určil francúzsky jazykovedec François Rastier (1945) nasledovne: podať svedeckú výpoveď, prevziať výchovné poslanie (voči obetiam aj voči čitateľom), plniť spomienkovú funkciu, zachovávať dôstojné postavenie skúsenosti (odmietnuť pátos pri podaní svedectva).

Inovatívnu zložku je presah literárnovedného výskumu do skúmania emocionálnej roviny. Autorka sa prostredníctvom analýz a interpretácií vybraných literárnych diel a ich prepájania s faktografickými údajmi dostáva do roviny emocionálnej stránky literárneho spracovania jednej z najkrutejších dejinných udalostí. Poukazuje na ťaživosť tematiky, pozornosť obracia na deštruktívny dopad udalostí nielen na život priamo zasiahnutých osôb, ale aj ich blízkych a potomkov. Zároveň si všima tematizovanie banality zla v literárnom spracovaní holokaustu, ktoré nachádza v dielach S. Germainovej (zlo páchané ľuďmi na iných ľuďoch je teda v monografii analyzované z hľadiska empatie a prežitej bolesti, ale takisto z hľadiska postupného otupievania voči páchanému zlu). K výskumu emocionálnych aspektov nakoniec prispieva aj záverečná časť monografie venovaná postaveniu čitateľa voči literárnemu dielu a jeho obsahu. Autorka upozorňuje na fakt, že pri kontakte s literárnym spracovaním dejinných

udalostí si čitateľ vytvára emocionálne postoje voči literárnym postavám i opisovaným udalostiam, čo v prípade spracovania skutočných historických momentov zároveň vedie k vytvoreniu postoja voči realite.

Výskum S. Rybárovej prináša množstvo podstatných zistení k vybraným témam. Autorka zaujme schopnosťou kriticky selektovať najpodstatnejšie informácie, stručne a výstižne ich vysvetliť a následne zakomponovať

relevantné odkazy pre dodatočné rozšírenie vedomostí o preberanej problematike. Monografia má vďaka spomenutým kvalitám potenciál osloviť nielen odborníkov z rôznych oblastí literárnovedného výskumu, ale i širšiu kultúrnu verejnosť, ktorá môže publikáciu oceniť pre jej tematickú rôznorodosť, informačnú nasýtenosť a čitateľsky ústretový autorský štýl.